

ISSN 0027-8084
UDK 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXIV/3—4

**БЕОГРАД
2002/2003**

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXXIV

Св. 3–4 (2002/2003)

САДРЖАЈ

Ч л а н ц и

О неким Вуковим месним и временским придевским одредбама (МИЛКА ИВИЋ)	173
Поводом неких непроменљивих речи (ИРЕНА ГРИЦКАТ)	177
Природни и граматички род именица (МИРОСЛАВ НИКОЛИЋ)	181
О проблему конверзије придева у именице (СТАНИМИР РАКИЋ)	195
Реконструкција сугласника у критичком издању Горског вијенца (РАДМИЛО МАРОЈЕВИЋ)	209
О неким паралелама између лужичкосрпског и српскохрватског језика (БОГДАН Л. ДАБИЋ)	234
Једна српско-украјинска топономастичка паралела – <i>Семегњево</i> : <i>Семигінів</i> (АЛЕКСАНДАР ЛОМА)	244

Прилози

Предлог кодекса употребе српског стандардног језика (МИЛАН ШИПКА)	253
О класификацији функционалних стилова у нашој стручној литератури (ДУШКА КЛИКОВАЦ)	272
О значењу речи <i>йаведрина</i> (АЛЕКСАНДРА МАРКОВИЋ)	276

Прикази

Уз четврту књигу Лингвистичких огледа Милке Ивић (СРЕТО ТАНАСИЋ)	281
Александар Младеновић, Повеље кнеза Лазара (текст, коментари, снимци) (БРАНКИЦА ЧИГОЈА)	286
Милица Радовић-Тешић, Именице с префиксима у српском језику (ЖИВОЛИН СТАНОЈЧИЋ)	290
<i>Jezik i demokratizacija (Zbornik radova)</i> (МИЛАН ШИПКА)	293

In memoriam

Никола Родић (1940–2003).	311
-----------------------------------	-----

БОГДАН Л. ДАБИЋ
(Београд)

О НЕКИМ ПАРАЛЕЛАМА ИЗМЕЂУ ЛУЖИЧКОСРПСКОГ И СХ ЈЕЗИКА

Аутор се у овом раду бави језичким односима два словенска народа са истим именом: Срба и Лужичких Срба. Поређења се праве на нивоу књижевног језика.

Након свих историјских премештања и прегруписивања коначно су се формирале и уобличиле три групе словенских језика: 1) источна или руска, 2) северозападна или западна, 3) јужна или балканска. Јужнословенска група опонира се обема северним, тако да се понекад говори само о двема групама: северној и јужној. Ствар је у томе што је јужна група територијално одсечена од северне, а обе северне вазда су имале и територијални дотицај.

Источна група словенских језика врло је компактна, што се назира већ из самог назива језика који је сачињавају: то су великоруски, малоруски (или украјински) и белоруски. Сви они садрже и одредницу — руски! Због тога се ова група зове у славистици и руском групом.

Северозападна (или западна) група словенских језика мање је компактна, па се она у славистици кадшто дели на три подгрупе: чешкословачка, лехитска и лужичкосрпска.

Јужнословенска група је најмања и најмање је компактна. Њу обично делимо даље на две подгрупе: западну и источну. Другачије ову групу зовемо још и балканском.

Племенски називи *Срб(ин)* и Хрват веома су старог датума. Они су изрично поменути већ у почетном руском летопису (Несторова хроника) из XII века. Нама се данас чини, на први поглед, као да су постојале две врсте Срба и две врсте Хрвата. Међутим, историјско тумачење поучава нас да овај наш утисак није тачан. Ствар је у томе што у словенској историји Срби и Хрвати, одиста, наступају некако двојачко: 1) као севернословенски народ, 2) као јужнословенски народ. Како ћемо сад исправно појмити ту историјску чињеницу? Славистичка наука има за то убедљиво објашњење. Наиме, сви су словенски народи *севернословенски* по пореклу, јер им је прадомовина била на северу Европе. Тачније, северно од Карпата и јужније од руске реке Припјат.

Стари су Словени били прави континенталци, јер нису допирали ни на Балтик ни на Црно море. Западна граница словенских земаља била је Висла, а источна граница била је река Дњепар. Кад су се словенске масе покренуле у првим вековима хришћанске ере, најпре су се одломили преци западних Словена и примакли се у загрљај Германима. Убрзо иза тога кренули су на Балкан и преци јужних Словена. Међу њима су основну масу становништва чинили преци Хрвата и Срба. (Источније од њих сместили су се Бугари). Претежна већина Хрвата и Срба постпуно се преселила на Балкан, али је нешто њих (за)остало и на северу.

Тако се управо десило да су *једни* потомци ових двају племена постали Јужни Словени, а *други* су остали Северни Словени. Другачије речено, испада то некако — да су Срби и Хрвати, уједно, и јужни и северни народ. Некад су постојали тзв. бели и карпатски Хрвати — као северни словенски народ.

У наше дане имамо још увек и две врсте Срба: Лужички Срби и Балкански Срби. Славистичка наука није успела да изради уверљиву етимологију етнонимâ *Срб(ин)* и Хрват. Ту нема убедљивог објашњења, него су у оптицају различна домишљања. Неки слависти чак помишљају и на то да су оба етнонима изведени од истог корена!

Данас Лужички Срби називају себе напросто Србима (Сербја), а нас Балканске Србе — они зову *Јужним* Србима. И ми сами себе зове-мо такође Србима, а северне Србе зове-мо *Лужичким* Србима. Нема сумње да је у дубокој словенској старини то био један народ (боље рећи: исто племе). Међутим, у процесу велике словенске сеобе Срби су се расцепили — на северни и јужни огранак. Данас су то већ два различна словенска народа. Међу собом они су сродни *онолико* колико су уопште сродни северозападни Словени са Словенима балканским! То ће рећи да нам данас Лужички Срби нису ништа ближи неголи Пољаци или Чеси. А Руси су нам чак сроднији и ближи, језички и културно.

Да бисмо се што боље разабрали у тим замршеним односима, од користи је да овде анализирамо три следеће синтагме: 1) корушки Словенци, 2) градишћански Хрвати, 3) Лужички Срби. У каквим сродничким односима стоје ти називи према „матичном“ народу? Лако ћемо се уверити да се овде ради о *три различна* ступња сродничких веза: прва од њих је жива, а друге две су историјске! Ево како то заправо изгледа: корушки Словенци су физички (територијално) везани са југославенским Словенцима; можемо чак рећи да су они први — органски комад ових други. Одломљени су само политичком границом (државном), али остају део словеначког народа. Међутим, градишћански Хрвати су се одломили од матице пре четири века! Физичке (територијалне) везе са југославенским Хрватима они нису имали. За то време они су већ постали нешто друго, руски би се то рекло: они обосебились! У етничком смислу још их можемо сматрати делом хрватског народа, али у језичкоме смислу они то више нису.

Сасвим су другачије природе сроднички односи Лужичких Срба са Балканским Србима. Лужичани, наиме, *нису ничија национална ма-*

њина! Они су напросто одломљена *еџничка заједница* (словенска). Заправо они су данас засебан народ, као што су то и остали словенски народи. С нама их веже само име и општесловенско рођаштво. Упркос томе, нама су данас језички ближи Хрвати и Бугари — неголи наши словенски једноимењаци.

У томе смислу вреди позабавити се мало и језичким односима између ових двају словенских народа. Унутар имењаштва и опћените словенске сродности крију се кадшто и занимљиве лингвистичке везе: једанпут *јодударности*, а други пут праве *дивергенције*! Наиме, уз опћениту словенску сродност — ту се често испоље и неке црте двају *културних* антипода. У овом раду ми ћемо се позабавити контрастирањем језичких појава на нивоу литерарних језика.

Наш језик описан је у славистичкој науци под именом *српскохрватског или српског* језика (по Белићу). Језик Лужичких Срба у славицици се описује под именом лужичкосрпски. У словенскоме свету обично један језик опслужује једну социокултурну средину, тј. једну нацију: бугарски бугарску, пољски пољску, руски руску итд. Међутим, ту има и неких одступања, која се крећу у два супротна смера. Тако српскохрватски језик опслужује *више од једног* народа, што се донекле назире већ из његовог научног имена (српскохрватски). На другој страни, најмања словенска нација (Лужички Срби) — има заправо два (sic!) литерарна језика: горњолужички и доњолужички. Дакле, то је случај супротан нашем. Стога и можемо с правом рећи да лужичкосрпски језик (у целини) функционише малчице *ослабљен* — као литерарни језик. Прво због тога што један тако мали народ има два литерарна језика, а друго због тога — што су сви Лужички Срби заправо двојезични (словенско-германски билингвизам). Наиме, немачки језик је ту продро у свакидашњу комуникацију код Лужичких Срба. То и није баш чудно, кад се узме у обзир да 100 хиљада Лужичана деле исти животни простор, помешани са 500 хиљада Немаца (у самој Лужици)!

Наш језик, напротив, функционише са (нешто) *ојачаном* снагом литерарног језика. Осим тога што се њиме служи више народâ, он је доскора био и *средство међунационалног ојштења* у заједничкој држави. То му је још придавало додатну снагу и престиж. Српскохрватски је био матерњи језик за 15 милиона становника, а укупно се њиме служило до 20 милиона људи. Данас се рачуна да има око 10 милиона Срба, који су корисници српског литерарног језика. Они живе већином (у малој) Југославији и Републици Српској. Из Хрватске су они углавном већ истребљени, делимично већ у II светском рату и, завршно, у грађанском рату 1991/95.

Лужички Срби припадају другој кругу европске културе неголи ми. Већина њих су лутерани, више од 2/3 становништва. Заправо, доња Лужица је у целини протестантска, а у горњој Лужици протестанти су већина. Балкански Срби спадају у *византијски* културни круг. Они су данас сви православне вере, али је у прошлости било и Срба-*католика* и Срба-*муслимана*. Међутим, на крају су се одржали у српској нацији само Срби православни.

Код балканских Словена конфесија је одлучила и о нацији. Верска припадност код словенских народа одлучила је и о *профилу литерарног* језика, и то од његових почетака па све до наших дана. Слично је то било и код наше једноимене браће, Лужичких Срба. (Ова тврдња најбоље се огледа у графици, али се тиче и литерарног језика у целини).

Било би уопште лингвистички корисно да се овде осврнемо мало и на профил двају литерарних језика, лужичкосрпског и српскохрватског. При том имамо у виду *горњолужички* језик, јер се он боље држи неголи његов близанац доњолужички.

Конфесија је утицала да су Балкански Срби одржали до данас словенско писмо, ћирилицу. Тако су они у новије време постали и остали једини *двоазбучни* народ у Словенству и у целој Европи. Још је једна двојност својствена нашем литерарном језику: то је двојак рефлекс општесловенског вокала *ѣ* у нашем језику. Срби у Србији говоре (и пишу) *екавски*, а они у Црној Гори и Републици Српској — *ијекавски*. Ова последња чињеница нема у себи ничега професионалног, то је нешто српско национално. Међутим, словенско писмо (ћирилица) је у доброј мери професионалне нарави: оно је некако постало *марка* православне културе. Тако осећају сами Срби, а тако и они који су ћирилицу код Срба ограничавали (аустријски Немци) или чак забрањивали (Хрвати).

Да је горња тврдња тачна, о том сведочи и румунски случај: као *православни* балкански народ (око окружен Словенима), Румуни су се служили ћирилицом све до друге половине XIX века!

Конфесија се одразила у литерарном језику и код Лужичких Срба. У горњој Лужици су раније била два (!) литерарна језика: један протестантски, други католички. И тек у XIX веку они су се слили у један заједнички литерарни језик (*горњолужички*). Међутим, доњолужички језик од почетка је изграђиван засебно.

Упут ћемо још напоменути да је наш правопис *фонолошки*, док Лужички Срби имају *коренско* правописање. У том су им добар модел били немачки и чешки правопис. Па ипак, у лужичкосрпском правопису има и доста фонетизма.

Наш језик био је од самог почетка заплуснут *првим валом* словенске писмености. Због тога ми имамо и древне споменике писмености, који се јављају већ од XII века (Темнишки натпис, Кулинова повеља, Мирослављево јеванђеље, Вуканово јеванђеље). Лужички Срби, као уосталом ни Пољаци, *нису* били обухваћени ћирилометодијевском писменошћу! Баш због тога се код њих књижевна писменост појавила знатно касније: код Пољака у XIV веку, а код Лужичких Срба тек у XVI. Заправо је импулс лужичкој писмености дао лутерански *покрет реформације*. Први споменици на лужичкосрпском тлу потичу из средине XVI века: 1) грађанска заклетва из Budyšina — на горњолужичком, 2) рукописни превод Библије — на доњолужичком.

Кад је већ једном срећно започела, лужичка писменост даље бележи још нека значајна дела у истом веку. Навешћемо најбоља од њих: 70-их година XVI века појавио се Молеров *Псалтир* са црквеним песмама — на доњолужичком језику. Крајем истог века већ имамо и прву штапану књигу (на горњолужичком језику): Варихијусов *Мали катехизис*. Симптоматично је да је то била *двојезична* књига (немачки и лужичкосрпски). Она некако симболично наговештава и будућу двојезичност целога лужичкосрпског народа.

У XVI веку појавиле су се и две *рукописне* граматике лужичкосрпског језика: 1) Јан Хојнан написао је граматiku *доњолужичког* језика, 2) Георг Људовица сачинио је граматiku *горњолужичког* језика.

Током XVII и XVIII века осећају се напори да се створи и *нормирани* писани језик за све Лужичке Србе. Међутим, *административна* расцепканост лужичкосрпских земаља и *верска* разједињеност народа — нису омогућиле стварање једног језика (за све Лужичке Србе). Тако они до данас имају *два* литерарна језика: доњолужички и горњолужички. Културни центар доњих Лужичана јесте град Cottbus (Chošebuz), а средиште горњих Лужичана је град Bautzen (Budyšin).

Национални и културни полет проживели су Лужички Срби у XIX веку. Средином минулога столећа утемељена је Матица СЕРБСКА (1847), доцније и издавачка установа ДОМОВИНА. У нашем столећу немачки фашисти растурили су те установе и потиснули лужичкосрпски језик из јавности. Међутим, за цело време постојања НДР Лужичани су имали добар *статус* — како етничка група. Њихове просветне и културне институције добро су функционисале, а лужичкосрпски језик био је наставни језик — у основној школи и понекој средњој. На лужичкосрпском језику данас излазе новине и часописи. Постоји и знатна литерарна продукција. Међутим, на телевизији врло су слабо заступљени Лужички Срби.

Лексика, фразеологија и синтакса

Два језика уопште можемо најопипљивије испоредити у области лексике. И у нашем језику има подоста *германизама*, али у лужичкосрпском они су заступљени неупоредиво више. Наши германизми нису баш узели великог маха у области фразеологије и синтаксе, мада имамо понешто и тога. Међутим, у лужичкосрпском језику германизми су преплавили целу фразеологију (као уосталом и у чешком језику). У синтакси лужичкосрпског језика ствар је дотле одмакла, да се реченица често кроји по немачком моделу. Постоји чак и *оквирна* конструкција о распореду реченичних чланова — у простој и сложеној реченици! У свему томе треба видети подражавање немачком моделу. За чешки језик каже један слависта — да је то заправо немачки, буквално преведен на словенски. За лужичкосрпски језик таква емпиричка тврдња вреди у још већој мери. Све то није нимало чудно, ако се узме у обзир *сиољашња историја* лужичкосрпског језика.

Са друге стране, у сх језику има доста *џурџизама*. Међутим, они углавном остају у *равни лексике*, скоро да их и нема у области фразеологије и синтаксе. То се објашњава социолингвистички: Балкански Срби нису никад умели говорити турски, нити је турски језик икад имао код нас културни престиж. Ми смо само усвајали *џоједине речи* и појмове, и доста смо их апсорбовали у наш језик.

Гласовни састав двају језика и просодија

Репертоар самогласника у неком језику функционише у спрези са просодијом. Сам по себи он није довољан да нам предочи емпиричко звучање неког језика. Због тога треба одмах окарактерисати просодију двају проређених (словенских) језика. У лужичкосрпском језику акценат је по својој природи *експираџоран* (и доста је јак, али не као у руском). У погледу места лужичкосрпски акценат је *фиксиран* (вазда на првоме слогу). Такав је он уосталом и у свим западним словенским језицима (изузев пољског). Његово место у речи резултат је унутрашње еволуције, али је он засигурно био подупрт и немачким акцентом (који је статистички најчешће на корену, дакле на првоме слогу).

Наш акценат је (ограничено) слободан и типично је мелодијски. Он је врло богат и (за странце) комплициран. Као такав, он емпирички *мулџилицира* наш вокализам — који је иначе прост и оскудан. Све у свему, два поређена језика су прави антиподи у погледу просодије.

Вокализам двају језика разликује се већ у самом репертоару, а затим још квантитативно и *џембром*. Наш језик има оскудан репертоар самогласничких јединица: А, О, Е, И, У. Дакле, свега их је пет! Међутим, оне се опонирају по квантитету и по мелодији, и то са дистинктивним значењем. Схематски наш вокализам можемо предочити у следећем фонетском троуглу:

И		У
	Е	О
	А	

Осим тога, у нашем језику има још једна вокалска јединица: слоготворно р. Оно је у нашем језику (функционално) *џунојравни* носилац слога, исто онако као и идеални вокал А. Слоготворно р може понети било који од наша 4 акцента. Оно чак може носити и *џосџакценатџску* дужину: четврџт, џмрџла, зџдрџт итд.

У лужичкосрпском језику нема таквог сонанта. Међутим, у оним словенским језицима који га имају — оно није онако снажно слоготворно као наше р. У лужичкосрпском језику има укупно 8 вокалских јединица! Графијски можемо их предочити на следећи начин:

І		У
ѐ		ó
	Е	О
	А	

Дакле, лужичкосрпски језик има 3 вокалске јединице *више него* *сх* језик. Чувањем вокала *У* лужичкосрпски језик *удаљио се* од чешког и словачког, а *зближио се* с пољским и руским језиком. Тиме се лужичкосрпски легитимише као *изразито* севернословенски језик (за разлику од чешког и словачког).

Наш језик, као јужнословенски, изгубио је врло рано вокал *У*. У лужичкосрпском језику вокали *средње висине* — опонирају се међусобно по тембру: [ɔ] и [o]; [ɛ] и [e]. А нешто мало изнад те висине опозиција је била тако јака, да су за њу уведена и два засебна слова: *ě* и *ó*!

Сугласнички сисџем у два поређена (словенска) језика разликује се у понечем, али има ту и доста сличности. Као словенски језици, и лужичкосрпски и *сх* језик имају доста палаталних сугласника. То им је заједничка црта, али разлика је у томе — што лужсрп. има и *йалайшализованих* сугласника, а у *сх* језику има само *йалайшалних*. Том се цртом лужичкосрпски опет легитимише као изразито севернословенски језик (попут пољског и руског).

Од гласовних подударности међу два језика најважније је постојање зубних *йалайшала dź* и *ć* у лужичкосрпском. А познато је да су то и два типична сугласника нашег језика (*ђ* и *ћ*).

Кад су у питању наши палатали *Л* и *Љ*, ваља истакнути да у лужичкосрпском језику има за њих *само еџимолошка* паралела, али не и фонетска реализација. Наиме, лужичкосрпско *ł* изговара се као неслоговно [ɹ], а *l* се изговара као пољско или далматинско *l*!

Још су карактеристични и следећи лужичкосрпски сугласници: *Ц'*, неслоговно [ɟ], затим *h* и *ch*.

Ваља строго разликовати слова и гласове! На пример, у лужичкосрпском језику има слово *ř*, али се оно изговара као [š], а не онако како се реализује у чешком језику.

Помена је вредан и још један графички факат у лужичкосрпском језику: употребљава се *увек* само слово *W* и никад *V*. Тај манир познат је још само у пољском језику и нема сумње да је преузет из немачког.

Граматичко (или морфолошко) контрастирање

Носиоци флексије у ова два словенска језика јесу тзв. *промењиве* врсте речи. Оне се при том опонирају у две различне класе: 1) *Notina* или именске речи, 2) *Verba* или глаголске речи. Да бисмо добили неку предодбу о богатству флексије и о њеним ликовима, морамо указати на типове *деклинације*, *конјугације* и *компарације*. У класу граматичких имена спадају не само именице — већ и све придевске речи. Такође и све заменице. Ми ћемо ипак започети од именица, због њихове синтактичке важности.

Овој врсти речи својствене су следеће категорије: 1) граматички број, 2) падеж, 3) граматички род. Осим тога, код њих се још *испољвавају* и две карактеристичне категорије (словенске): 1) живо/неживо, 2) персоналност или значење *мушке* особе.

Деклинација именица у лужичкосрпском језику углавном се реализује по граматичким родовима. При том је проведена и строга *опозиција* између тврде и меке промене. Овом својом цртом лужичкосрпски језик удаљио се од сх језика, а зближио се са чешким и руским.

Лужичкосрпски језик има 7 падежа и у том се он слаже с нашим језиком. *Вокатив* је заступљен, али не онако богато као у нашем језику.

У деклинисању именица *мушког* рода ваља обратити нарочиту пажњу на категорију *персоналности* (значање мушке особе). У лужичкосрпском језику та се категорија испољава чак у плуралу и дуалу! (Дуалом се овај језик и иначе издваја у словенској породици, заједно са словеначким). Категорија живо/неживо испољава се у лужичкосрпском *само* у сингулару. Првом цртом лужсрп. језик зближава се с пољским, а другом — са сх језиком. Именице *мушког* рода имају у лужичкосрпском некако *најјачу* деклинацију, стога су наметнуле и свој ген. плур. у *свима родовима* (онај на -ow).

Именице *женског* рода деле се обично у три класе: оне на тврд сугласник, оне на мек сугласник и оне на *очврсли* сугласник! Слично се деле и именице *средњег* рода: најпре на тврд сугласник и на мек сугласник, а даље им се опонирају именице *сред. рода са проширеном* осномом.

Занимљиво је да у лужсрп. језику и *нема* именица *средњег* рода на -Е, већ само на -О. Примери: *polo, torjo* (sic!). Осим тога, у лужсрп. језику је класа именица *женског* рода *на сугласник* — врло оскудна, као и у нашем језику.

Најмаркантнија разлика у деклинисању, између лужсрп. језика и нашег, у томе је — што је дуал тамо *жива* категорија. Међутим, у сх језику се он изгубио већ одавно — обележавајући својим ликовима *цео* плурал.

За придевске речи у лужсрп. језику карактеристичне су још две категорије: 1) живо/неживо, 2) категорија *персоналности*. Неодређени вид придевски изгубљен је, а тиме и опозиција двају видова. Напротив, у сх језику та је опозиција још увек жива и функционише. У нашем језику има придева *сйраног* порекла који су индеклинабилни, али у лужсрп. има таквих придева и *домаћег* порекла: *nabruń, naběl, načerwjen, načorn* (што одговара нашим творбама на -аси). И у придевској деклинацији опонирају се две варијанте: тврда и мека, као у руском језику.

У погледу *компарације* придева, стање је следеће: творба *компаратива* отишла је у супротном смеру од наше, а творба *суперлатива* иста је у оба поређена језика. Наиме, у лужсрп. језику компаратив се вазда твори наставком *-(i)ši*, док у нашем језику такав лик имају само три придева (*мекши, лакши, леиши*). Сви остали творе га другачије. Иако се суперлатив твори на исти начин у оба поређена језика, у лужсрп. је могућа и *редупликација* у истицању: *nanajlěpši* и сл.

Код заменица у лужсрп. језику истакли бисмо следеће: лик *što?* има тамо два значења: 1) ко? 2) шта? Ово се не слаже са немачким: *wer? was?* Још је занимљиво да су у лужсрп. језику *релативне* заменице боље маркиране него код нас. То је изведено помоћу придодате партикуле *-ŽE*. Примери: *štož, stož; kiž, kotryž* итд. Прва је од њих заменица за живо, друга пак за неживо. (За ово имамо паралелу у словеначком).

За лужичкосрпске *бројеве* карактеристично је да они испољавају категорију персоналности, што је донекле заступљено и код нас. Код Вука је тако било чак и *двојица волова* (sic!), али данас то више није могућно. Од осталих црта лужсрп. бројева овде ћемо истакнути још лексеми *połdra*. Ово тачно одговара руском *полтора́* и немачком *anderthalb*. У нашем језику тога више нема, али лексема *йодруг* и презиме *Подруговић* — јасно упућују на то. Још треба истакнути да у комбинацији јединица са десетицама — влада немачки поредак речи (као у чешком и словеначком језику): *jedynadwaceci, dwajadwaceci* и сл. Уз то се у лужсрп. често употребљава и лексема *połsta* уместо 50, што добро хармонише са ликом *połdra* (један и по).

Наше граматичко контрастирање завршићемо са *глаголским* речима. Укупан репертоар глаголских облика поделићемо на две групе: 1) *Verbum finitum*, 2) *Verbum infinitum*. Ми бисмо рекли на личне и *неличне* облике.

Занимљиво је да у лужсрп. језику и неки глаголски ликови испољавају категорију *персоналности* (тј. значење мушке особе): то су само они од њих што имају придевски карактер (партиципи). Словенскоме глаголу су иначе својствене следеће категорије: 1) врмена, 2) лица, 3) аспекта, 4) стања, 5) начина. Осим тога, глаголи испољавају још и 3 додатне категорије — у зависности од субјекта или објекта. То су: род, број и персоналност. У реализацији свих наведених категорија има доста подударности у два поређена језика, али су ту присутна и нека мања разликања. Донекле нас изненађује што су овде подударности изразито *иретезније* од дивергенције. Постоје ту велике сличности већ у самом репертоару глаголских *времена*: лужсрп. језик добро је сачувао оба *ипростиа иретерицијална* времена (аорист и имперфекат). Тиме је он остао близак са сх језиком, а удаљио се од свих севернословенских језика.

Има још једна фрапантна сличност: лужсрп. језик добро је очувао оба *глаголска адверба*, садашњи и прошли. То је, дакле, исто као у нашем језику, иако лужичкосрпски *није* за то имао подршку немачког језика. Разлика у репертоару глаголских облика огледа се у томе — што је наш језик изгубио *активне иарийиције*, док их је лужичкосрпски сачувао. Даље, у нашем језику постоји *врло специфичан* облик футура II, а у лужичкосрпском њега уопште нема.

На основу систематског сучељавања свих флективних облика у два поређена језика, можемо на крају ове анализе убедљиво формулисати следеће закључке:

1) У два *истоимена* словенска језика крију се заправо *антииоди* у словенској породици. Међутим, пошто се сваки језик развија нерав-

номерно, разлике у облицима и њиховом узусу — нису тако фрапантне. Оба језика испољавају карактеристичне црте своје уже групе, али и резултате самосталног развоја.

2) *Свољашња* историја двају поређених језика сасвим је различна, а то се даље одразило на *профилу литерарног језика* и на општој снази његовог функционисања: лужсрп. језик функционише с *ослабљеном* снагом, а сх језик са нешто *ојачаном* снагом. Два словенска народа укључују се у две *ојонирани* културне зоне: Лужички Срби у *западноевропейску*, а јужни Срби у *византијско-словенску*. Отуд су, између осталог, проистекле и разлике у алфabetу и (донекле) у типу правописа.

3) У погледу гласовном и просодијском, разлике између два поређена језика су врло велике. Међутим, ово нас не изненађује много, јер је познато — да су се словенски језици понајвише разишли баш у тој равни. О томе најбоље сведоче живи језици балканског Словенства.

4) У погледу граматичког репертоара облика лужсрп. језик је за цело конзервативнији од нашег језика. То се нарочито испољава у жи вој заступљености *дуала* у њему, а такође у деklinацији и конјугацији. У контакту са балканским језицима наш језик је ипак малчице прогресирао, што се нарочито опажа у *множинској парадигми* код именица. Имамо у виду унификацију ген. плур. плус још изједначење трију *множинских падежа* (дат. пл., инстр. пл. и лок. пл.).

5) Од осталих разлика истичемо још две црте — које су толико присутне у лужсрп. језику, а у нашем језику их уопште нема: а) до следно опонирање меке и тврде деklinације у свим именским речима, б) заступљеност категорије *мушке* особе. Ова последња је заправо *сујеркатегорија*, јер се протеже на више врста речи. Њоме се лужсрп. језик удаљио од нашег и веома зближио с пољским језиком.

6) Највише *јодударности* у два поређена језика испољавају *глаголске* речи. Ова се тврдња подједнако односи на оне из групе *Verbum finitum* и оне из скупине *Verbum infinitum*. То се најбоље потврђује постојањем двају *јросјих јрејтериталних* времена (аориста и имперфекта) и двају глаголских *адверба* (садашњег и прошлог) — у оба поређена језика.

Резюме

Дабич Богдан

О НЕКОТОРЫХ ПАРАЛЛЕЛЯХ МЕЖДУ СЕРБОЛУЖИЦКИМ И СЕРБОХОРВАТСКИМ ЯЗЫКАМИ

Автор сопоставляет два тезоименных славянских языка, указывая притом на их схожесть и различия. Сопоставление проведено почти на всех уровнях языка (фонологическом, грамматическом, лексическом и графическом). Притом автор пришёл к интересным выводам: повсюду мы встречаем совпадения и различия. В общем можно сказать, что два тезоименных языка максимально разошлись в рамках одной и той же славянской семьи, вопреки (само)названию этих языков.